

Відгук

офіційного опонента, доктора культурології, професора, професора кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету Виткалова С.В. на дисертаційне дослідження Головкової М.М. на тему «Кордоцентрична парадигма соціокультурної свідомості в естрадній пісенній культурі західної української діаспори», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 034 «Культурологія»

Актуальність теми дослідження не викликає заперечень, позаяк подальше ознайомлення з культурним досвідом української діаспори лише розширює наявний потенціал української духовної практики, переконує у яскравих творчих здобутках українців за межами материка. У той же час критичне осмислення цього матеріалу і введення його до наукового обігу дозволяє створити максимально повну історію духовності українського народу.

Її зв'язок із науковими програмами та темами. Дисертаційне дослідження виконане в межах цільової комплексної теми наукових досліджень КНУКіМ «Культурно-мистецькі практики і процеси в дискурсі сучасного наукового діалогу» (Державний реєстраційний № 012U003133).

Науковий рівень достовірності й обґрунтованості основних положень, висновків та результатів. Наукові положення дисертації та загальні висновки мають власну логіку і повністю корелюються з тими завданнями, що обумовлюють зміст дисертаційного дослідження, застосування наукової методології дослідження; а її об'єктивність та наукова новизна не викликають заперечень, є достатньо обґрунтованими і коректними.

Завдання дисертації відповідають поставленій меті та розкривають тему дослідження; вони є чіткими, вмотивованими та коректними.

Усі інші складові вступної частини роботи (предмет та об'єкт наукового пошуку, його наукова новизна та практична значимість,

структура дослідження) виконані з урахуванням чинних вимог, є логічними і дають можливість переконатися у фаховій компетентності дисертантки, її здатності самостійно проводити науковий пошук та демонструвати основні результати.

Структура дисертації відповідає меті та завданням дослідження і складається зі Вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг дисертації складає 201 с., з яких 163 сторінки присвячено розкриттю змісту роботи. Список використаної літератури нараховує 282 назви, зокрема й 34 іноземними мовами. Додатки (3) розмішено на 8 сторінках.

Переходячи до аналізу основного змісту дослідження (п. 1.1), слід наголосити на переконливій аргументації у доборі історіографії питання: обрані праці відтворюють широке культурне тло, на якому розглядається творча практика представників української західної діаспори, зокрема й Квітки Цісик. Відзначу й коректність і чіткість проведеного авторського аналізу, вміння дисертантки вести професійну полеміку, акцентуючи увагу на проблемних питаннях, зокрема обґрунтування і мотивацію застосування нею власної термінологічної сентенції. Спираючись на загально відомі визначення, вона намагається розширити їх зміст, мотивуючи це зміненими обставинами, залучаючи на підтвердження актуальну наукову періодику (С. 24–27). Оригінальними є її кореляційні співставлення стосовно визначень різних векторів міграційних потоків (С. 27), на підстав яких обґрунтовуються провідні характеристики діаспорних утворень. У цьому зв'язку відзначу професійно здійснений аналіз творчості провідних представників пісенної культури західної української діаспори (С. 31–33). Відбір інформаційного матеріалу також різноаспектний, логічно вибудований та критично осмислений. Розлогими і вмотивованими є й висновки дисертантки стосовно розгляду цього матеріалу, формах його впливу на публіку. Чималий пласт матеріалу дослідження пов'язаний з питаннями взаємодії масової пісні і фольклорних джерел, що дало змогу, як

відомо, зберегти культурну спадщину. І цей ряд позитивних історіографічних аспектів можна продовжувати. Інакше кажучи, аналізований параграф є якісним прологом для всієї дисертації, підтверджуючи належну кваліфікацію його авторки.

До цього ж ряду інформаційного сегменту роботи можна віднести й джерельну базу наукового пошуку, розмаїту за своїм змістом, глибиною віднайдених матеріалів тощо (С. 45–48), які помітно розширяють потенціал вітчизняної культурної практики. Вони якісно структуровані, вмотивовано відібрані і повністю підтверджують логіку наукової бази.

Тотожним за характеристикою (рівнем) розкриття змісту та мотиваційної складової у викладі матеріалу є й п. 1.2, змістом якого є розгляд провідних засад «філософії серця» як одного з ідентифікаційних напрямів української філософії, «в якому відображено особливості українського менталітету» (С. 48). Його також вирізняє широке інформаційне тло, зміст якого сягає творчості українських письменників, філософів та поетів XVII-XIX ст. (К. Ставровецький, Г. Сковорода, П. Куліш, П. Юркевич). Провідний напрям параграфу – доведення думки про кордоцентризм як провідний напрям вітчизняного світогляду (української ментальності) (С. 52). І в цьому плані дисертантка також демонструє належну інформованість та її похідні (логіку, критичність мислення тощо), зокрема й стосовно творчості фахівців з української діаспори (О. Кульчицький, М. Шлемкевич, І. Мірчук). Цей параграф є ключовим у роботі і його зміст чимало пояснює у методології авторського пошуку. Тим більше, що дисертантка спирається на достатньо переконливе твердження Л. Ракітянської про те, що «... історія розвитку української музики...засвідчує переважання пісенного, мелодичного втілення кордоцентричної тематики музичних творів» (С. 54). хоча й тут переважає критичне ставлення авторки до нею ж відібраних наукових праць, взятих для підтвердження тієї чи іншої думки.

Оригінальним у дисертаційній роботі є й авторська термінологічна полеміка, зміст якої також демонструє високі фахові компетенції дослідниці,

тоді як підсумкові сентенції параграфії зайвий раз переконують у чіткості бачення проблеми та шляхах її вирішення (С. 61).

Основним змістом розділу II є розгляд пісенної культури західної української діаспори, виявленої крізь призму кордоцентризму як архетипового принципу української ментальності. Він також є професійно скомпонованим, тобто базується на якісній інформаційній базі, охоплює широке історичне тло, розглянуте у просторі материкової і діаспорної культурних площин. Його вирізняє критичність осмислення наявної інформації, на підставі якої формується алгоритм наукового пошуку. Не викликає заперечень й розгляд внеску у розвиток української естрадної пісенної культури Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка (п. 2.1). Слушною є й її аргументовано доведена думка про те, що, власне, естрадну пісенну культуру у Галичині сформувала нова генерація художньої інтелігенції, яка згодом цей сегмент культурної практики перенесла і в діаспору, будучи змушеною залишити західну Україну у наступний повоєнний період. Цей параграф також вирізняє широке соціокультурне тло, на базі якого розгортається розгляд окресленої проблематики. А все це загалом свідчить про глибоку орієнтацію авторки дисертації у тих питаннях, які складають основу його наукового пошуку. Підкреслю, що у цьому параграфі розкривається й теоретико-методологічне підґрунтя дослідження, незначною мірою висвітлене у вступній частині (С. 77–92). Сюди можна додати й професійно проведену термінологічну дискусію на предмет уточнення низки визначень: національний характер, мова як сегмент його формування, ментальність, національна ідея тощо.

Змістом п. 2.2 є виявлення кордоцентричної доміанти естрадної пісенної культури західної української діаспори крізь призму композиторської та виконавської творчості. Він також є інформаційно-насиченим, вирізняється чималою кількістю вдалих авторських спостережень (діаспорна культура як складова загальнонаціональної культури країни

концентрації її представників, С. 93), введенням до наукового обігу чи розширенням наявної інформації про постать або явище. Помітне місце в ньому посідає й мистецтвознавчий аналіз творів. Інакше кажучи, всі вище наведені позитивні характеристики у критичному осмисленні та компонуванні тексту, притаманні і йому.

Текст дисертаційної роботи (як і його інформаційна база у формі Списку використаної літератури) професійно відредагований, що також є свідченням відповідного рівня сформованості фахових компетенцій дослідниці.

Тематичне наповнення розділу III складає подальшу характеристику творчості західної української діаспори, виявленої крізь призму художніх колективів зарубіжжя. Він також має всі ті ознаки професійної інтерпретації дослідницького матеріалу, викладені у двох попередніх розділах; його вирізняє широка фахова полеміка, якісно відібрані для підтвердження авторської концепції наукові праці, критичність осмислення наявного матеріалу, інформаційна насиченість тощо, а також узагальненість теоретичних наративів. Йому також характерна професійна термінологічна дискусія для встановлення певних авторських констант.

Підсумовуючи, слід наголосити на організаційно-технологічних сегментах дослідження, а саме: належним рівнем презентації вирізняються й анотації до тексту роботи, Список використаної літератури, висновки до розділів та Загальні висновки, які повною мірою корелюються зі змістом дисертації, а також три розділи дослідження, що мають пропорційний обсяг, що свідчить й про уміння дисертантки логічно вибудовувати загальну концепцію власного пошуку і належним чином розміщувати текст. Та й 17 наукових публікацій, зокрема й розділ у колективній монографії, – це також демонстрація сталого інтересу до обраної проблематики.

Загалом аналізована дисертаційна робота складає важливе теоретичне підґрунтя для організації подальшого наукового пошуку; її характеризує

високе піднесення у викладі авторського тексту, патріотизм вислову. Тому й було б цілком доречним доопрацювати низку авторських положень, які виникнуть у результаті її обговорення, розширивши їх зміст і опублікувати цей матеріал у вигляді монографічного дослідження.

У той же час, позитивно оцінюючи аналізовану дисертацію, потрібно наголосити на *окремих неточностях*, яких потрібно уникати у подальшому. Йдеться, зокрема, про мовні: не близько 30, а майже 30 (С. 94 і далі), «товарного обороту – обігу (С. 97)» тощо; час від часу дисертантка ототожнює питання естрадної пісні і пісенної культури, найбільш помітного у п. 2.1, позаяк пісенна культура – це результат сформованості низки професіональних складових. Утім, ці зауваження жодним чином не впливають на загалом високий зміст розробки дослідницького інструментарію, проведеного наукового пошуку та презентації його результатів.

Серед побажань може бути наступне: для глибшого висвітлення концепту кордоцентричної парадигми в естрадній пісенній творчості українського зарубіжжя доцільно використовувати не лише фахові публікації, а й матеріали з архівних і музейних фондів, що містять унікальні джерела з історії розвитку української естрадної пісенної культури за кордоном. Залучення таких матеріалів, зокрема, фондів Українського національного музею в Чикаго, Нью Йорку, Центру української культури і освіти в Вінніпезі, Українського музею-архіву в Клівленді, а також архівів Світового конгресу українців, могло б поглибити історико-культурну основу дослідження та надати додаткову емпіричну переконливість висновкам.

Вище наведене дає підстави вважати, що аналізована робота є завершеним науковим дослідженням, виконаним з урахуванням вимог, що висуваються МОН України до подібного виду досліджень, зокрема пп. 5–9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року за № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та

скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а відтак його авторка, Маріанна Михайлівна Головкова, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 «Культурологія».

Офіційний опонент:

**Доктор культурології, професор,
професор кафедри івент-індустрій, культурології
та музеєзнавства Рівненського державного
гуманітарного університету**

Сергій ВИТКАЛОВ

